

Asia: VN/22704/2021

Lausuntopyyntö työryhmän luonnoksesta kansalliseksi ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaksi 2030 (KISS2030)

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotettu kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030 tasapainoinen, eli onko kaikki tarvittavat näkökohdat huomioitu?

Suunnitelmassa on huomioitu laajasti ilmastonmuutokseen sopeutuminen eri yhteiskunnan osa-alueilla. Esitetyt tavoitteet ja niihin liittyvät toimenpiteet, seuranta, aikataulut ja rahoitus on esitetty suunnitelmassa perusteellisesti.

Selonteon taustaksi on tehty Ilmastonmuutokseen liittyvät alueelliset ominaispiirteet ja haavoittuvuudet Suomessa -raportti. Etelä-Pohjanmaan liiton mukaan raportti on hyvä ja se tuo tärkeää tietoa alueellisista ja paikallisista olosuhteista, haasteista ja mahdollisuuksista, joita ilmastonmuutokseen sopeutumiseen maan osissa liittyy. Alueiden merkitys toimenpiteiden toteuttamisessa tulisi olla näkyvämpi myös itse sopeutumissuunnitelmassa. Ilmastonmuutoksen sopeutumis- ja hillintätöitä tehdään alueilla eri toimijoiden yhteistyönä niin lakisääteisten tehtävien kuin muun kehittämisen kautta. Alueiden erilaisuus on tärkeää tuoda esiin myös sopeutumistyön kansainvälisessä kontekstissa, esimerkiksi EU:n ilmastonmuutoksen sopeutumistyössä ja siihen liittyvissä jäsenvaltioita ohjaavissa strategioissa. Ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen on oltava yhteinen tavoite ylikansallisesti, mutta haasteet ovat erilaisia eri alueilla ja myös keinot vastata niihin vaihtelevat sen mukaan.

Suunnitelmassa olisi hyvä tuoda esiin, että ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen tavoitteet voivat olla joskus myös ristiriidassa keskenään, ja esittää toimenpiteitä näiden ristiriitojen ratkaisemiseksi.

2. Tarkemmat huomiot luvusta 'Havaitut muutokset, vaikutuskenaariot ja riskit' (Luku 2.2)

Luvussa on käsitelty asiaa laajasti ja hyvin kansallisella tasolla. Suunnitelman taustalla oleva alueelliset ominaispiirteet ja haavoittuvuudet -raportti tuo esiin alueiden erityispiirteitä täydentäen suunnitelman kuvausta. Luvussa tulisi viitata suunnitelman tausta-aineistona toimivaan raporttiin.

3. Tarkemmat huomionne suunnitelman visiosta ja päämääristä (Luvut 2.3 ja 2.4)

Etelä-Pohjanmaan liitto pitää suunnitelman visiota ja kolmea päämäärää onnistuneina ja ajankohtaisina.

Kansallisen sopeutumissuunnitelman on tärkeää olla vuorovaikutuksessa niin kansallisten ilmastonmuutoksen hillintätoimien kuin alueellisten hillintä-, sopeutumis- ja varautumistoimien kanssa, jotta yhteiset tavoitteet saavutetaan. Kunnissa ja maakunnissa on tehty ilmastosuunnitelmia ja toimijoilla on erilaisia yhteistyöryhmiä, joilla toimenpiteiden edistymistä toteutetaan jo käytännön tasolla. Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen ilmasto- ja kiertotaloustiekartta on valmistunut vuonna 2021. Tiekartta on laadittu laajassa yhteistyössä maakunnan eri toimijoiden kanssa ja siinä on esitetty myös ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyviä toimenpiteitä, joskin hillintään liittyvät toimenpiteet ovat keskiössä. Myös Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa on tavoitteena toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista.

4. Näkemyksenne teemasta 'Kansallisen tason strateginen suunnittelu ja ennakointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Etelä-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että ilmastonmuutokseen sopeutuminen integroidaan osaksi kansallisen tason suunnittelua ja ennakointia. Kansallisen tason strategisessa suunnittelussa ja ennakoinnissa tulee varhaisessa vaiheessa kuulla alueita ja huomioida alueelliset erityispiirteet tarvittavissa sopeutumistoimissa. Ennakointityö on Etelä-Pohjanmaan liitossa merkittävä osa alueellista kehittämistyötä. Parhaimmillaan hallinnonalakohtaiset sopeutumisen toimintaohjelmat tukevat alueilla tehtävää työtä ilmastonmuutokseen sopeutumisen edistämiseksi eri teemoihin liittyen.

5. Näkemyksenne teemasta 'Kokonaisturvallisuus ja yleinen huoltovarmuustyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

6. Näkemyksenne teemasta 'Ruoka- ja ravitsemusturva' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Teeman ruoka- ja ravitsemusturva toimenpiteet liittyvät pitkälti jo tehtyihin kansallisiin suunnitelmiin ja ohjelmiin, ja niiden toimeenpanoon. On varmistettava, että eri hallinnonaloilla tehtyjä suunnitelmia toteutetaan, pidetään ajantasalla ja että niiden vaikuttavuutta seurataan, mikä edellyttää riittävien resurssien suuntaamista sekä kansallisten suunnitelmien että alueellisen toteutuksen osalta. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on erityisen tärkeää ruoka- ja ravitsemusturvan teemassa, ja vaikuttavat Etelä-Pohjanmaalla merkittävään ruoantuotantoketjuun.

7. Näkemyksenne teemasta 'Infrastrukturi ja rakennettu ympäristö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Etelä-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että teemassa on kiinnitetty huomiota ajantasaisen ja saavutettavan tiedon merkitykseen kaavoituksessa. Suunnitelmassa mainittu seudullisesti

merkittävien ekologisten yhteyksien kartoittaminen on Etelä-Pohjanmaan liiton näkemyksen mukaan erittäin keskeinen toimenpide. Ilmastonmuutokseen sopeutumisessa on lajiston kannalta tärkeää, että elinympäristöjen väliset leviämismahdollisuudet on turvattu ja huomioitu maankäytön suunnittelussa. Ekologisia yhteyksiä on selvitetty maakunnallisissa viherrakenneselvityksissä, jotka eivät kuitenkaan ole menetelmiltään ja tuloksiltaan täysin vertailukelpoisia, eivätkä useinkaan huomioi ekologisia yhteyksiä riittävän laajalla maantieteellisellä alueella. Kaavoituksessa tarvittavaa, ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja varautumiseen liittyvää tietopohjaa on tarpeen jatkossa laajentaa kansallisesti kattamaan myös muita kuin suunnitelmassa mainittuja tietoaineistoja.

Kunnissa ja maakunnissa tehtävän maankäytön suunnittelun kautta vaikutetaan useisiin keskeisiin teemoihin (mm. yhdyskuntarakenne, liikenneverkosto ja energiantuotanto), joilla on ilmastovaikutuksia, vaikutuksia ilmastonmuutokseen sopeutumiseen sekä elinkeinojen toimintaedellytyksiin. Luvussa esitettyjen toimenpiteiden toteuttamiseen on suunnattava riittävästi resursseja ja koulutusta niitä toteuttaville tahoille, kuten kunnille ja maakunnille.

Etelä-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin haavoittuvuuksien tunnistamiseen ja seurantaan esitetään toimia. Maakuntaliiton mukana on tärkeää, että toimenpiteeksi on kirjattu yksityisteiden ja siltojen kuntokartoitus sekä energiapuuterminaalien tilanne- ja tarvekartoitus. Metsäauto- ja yksityistieverkoston kunto on kovilla muuttuvassa ilmastossa ja sen merkitys on suuri etenkin maa- ja metsätalouden tuotantoketjujen kannalta keskeisillä reiteillä.

8. Näkemyksenne teemasta 'Kuivuusriskien hallinta, luonnonvarojen käyttö ja hoito, luonnon monimuotoisuus ja luontopohjaiset ratkaisut' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Etelä-Pohjanmaan liiton mukaan valuma-aluekohtaisen suunnittelun toimintamalli on tärkeä kehitettävä toimenpide. On tärkeä varmistaa, että hallinnollisista rajoista riippumaton valuma-aluekohtaista suunnittelun mallia ja siihen liittyviä pilotointeja toteutetaan kaikilla suunnittelutasoilla.

Luonnon monimuotoisuuteen liittyen suunnitelmassa on esitetty laajasti erilaisia toimenpiteitä, joiden toteuttamisen osalta on varmistettava riittävä rahoitus mm. METSO-ohjelman jatkolle.

9. Näkemyksenne teemasta 'Terveyden suojeleminen ja edistäminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

10. Näkemyksenne teemasta 'Kulttuuriperinnön ja –ympäristön suojeleminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Etelä-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että teema on huomioitu omana kokonaisuutenaan sopeutumis suunnitelmassa. Liitto tuo esiin, että maakuntaliitoissa tehdään runsaasti selvitystyötä kulttuuriympäristöihin liittyen. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan liitto on teettänyt maakuntakaavan tausta-aineistoksi maakunnallisia rakennusinventointeja ja maisemaselvityksiä.

11. Näkemyksenne teemasta 'Alue- ja kuntatason ilmatoriskien hallinta' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Suunnitelman mukaan alueilla ja kunnissa tehtävillä valinnoilla on huomattava vaikutus ilmastonmuutokseen sopeutumisessa ja varautumisessa. Etelä-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että suunnitelmassa on tunnistettu, että alueellisen ja paikallisen kokonaiskuvan muodostaminen vaatii jatkossa toimivaa yhteistyötä eri hallinnon tasojen välillä. Monet käytännön toimet muuttuvan ilmaston moninaisiin seurauksiin varautumiseksi vaativat sitoutumista ja panostusta toimeenpanoon juuri alue- ja kuntatason toimijoilta. Etelä-Pohjanmaalla on mm. laadittu maakunnallinen ilmasto- ja kiertotaloustiekartta ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen huomioidaan myös maakuntaohjelman tavoitteissa. Maakuntaliitto koordinoi maakunnan tiekartan seuranta ja päivitystyötä, ja parhaillaan liitossa on käynnissä koko maakunnan laajuinen Etelä-Pohjanmaan kuntien ilmastotyön vauhdittaminen -hanke. Lisäksi maakunnassa valmistellaan parhaillaan vuoteen 2050 tähtäävää kokonaismaakuntakaavaa, jossa keskeisinä teemoina ovat mm. energiantuotanto ja luonnonvarojen kestävä käyttö. Maakuntakaava on keskeinen väline alueellisen ilmastonmuutoksen sopeutumistyön pitkän tähtäimen maankäytön suunnitelmana. Maakuntakaavan vaikutukset tullaan kaavaprosessin aikana arvioimaan myös ilmastovaikutusten osalta. Kaikkiin maakuntaliiton ilmastotyön kokonaisuuksiin kuuluu kiinteästi laaja vuorovaikutus alueen eri toimijoiden kanssa.

Kunnissa ja maakunnissa tarvitaan ohjeistusta alueellisten sopeutumis suunnitelmien laadinnan tueksi. Koko teeman ja siinä esitettyjen toimenpiteiden osalta on huomioitava, että etenkin useissa pienissä kunnissa ilmastotyötä ei ole pienien resurssien vuoksi mahdollista juurikaan tehdä, ja tukea tarvitaan myös tehtävien resursointiin.

12. Näkemyksenne teemasta 'Tietopohjan vahvistaminen ja tiedon jalkauttaminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

13. Näkemyksenne teemasta 'Viestintä ja vuorovaikutus' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

14. Näkemyksenne teemasta 'Kansainvälinen yhteistyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Etelä-Pohjanmaan liiton mukaan teemassa on huomioitu hyvin ilmastonmuutoksen sopeutumiseen liittyvät kansainväliset yhteistyömahdollisuudet sekä siihen liittyvän hankerahoituksen hyödyntäminen ja saatavuuden turvaaminen mm. pohjoismaisessa yhteistyössä.

15. Näkemyksenne teemasta 'Sopeutumisen seuranta ja arviointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Suunnitelman mukaan sopeutumistoiminnan systemaattinen seuranta on vasta kehittymässä. Seuranta ja arviointi ovat painottuneet politiikkatoimien edistymisen seurantaan. Sopeutumistoimien seuranta alue- ja paikallistasolla on kehittymässä, mutta on vielä hajanaista. Suomessa ei ole käytettävissä yhtenäistä tietovarantoa, jota sopeutumistoimia suunnittelevat voisivat hyödyntää toiminnan kehittämiseksi ja hyvien käytäntöjen toistamiseksi.

Suunnitelmassa esitetään toimenpiteenä ilmastonmuutoksen sopeutumisen seurantajärjestelmän perustaminen, johon liittyen kehitetään myös alueellisen seurantatiedon koontia ja kytkemistä kansallisen tason seurantajärjestelmään. Toimenpide on Etelä-Pohjanmaan liiton mukaan kannatettava, mutta vastuutahoihin tulee lisätä maakuntien liitot. Maakuntaliitot toimivat alueellaan ja kansallisesti yhteistyössä useiden ilmastonmuutoksen sopeutumiseen liittyvän teeman osalta.

16. Näkemyksenne luvun 2.5.13 lisäselvitystä vaativista toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

-

17. Miten arvioisitte suunnitelman toimenpiteiden vastuuttamista? Mahdolliset toimenpidekohtaiset ehdotuksenne toteuttajien lisäämiseksi tai poistamiseksi?

Suunnitelmassa toimenpiteiden vastuutahoiksi on ehdotettu pitkälti ministeriöitä ja tutkimuslaitoksia. Etelä-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että myös maakuntaliitot toimijoina sekä toiminnan mahdollistajina ja edistäjinä otetaan sopeutumissuunnitelmassa paremmin huomioon lausunnon aiemmissa kohdissa mainittujen tekijöiden johdosta.

18. Millaisena näette oman organisaationne tai edustamanne tahon roolin sopeutumissuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamisessa?

Etelä-Pohjanmaan liiton rooli sopeutumissuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamisessa toteutuu ennen kaikkea sen lakisääteisten tehtävien (maakuntakaavoitus, aluekehittäminen ja rahoitus) kautta. Aluekehittäjäorganisaationa liitto edistää teemaan liittyvien hankkeiden toteutumista alueella. Maakuntakaavassa ratkaistaan useita keskeisesti ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen liittyviä teemoja ylikunnallisesti, laajoihin vaikutustenarviointeihin ja pitkän tähtäimen suunnitteluun perustuen.

Etelä-Pohjanmaan liitto on lisäksi laatinut maakunnallisen ilmasto- ja kiertotaloustiekartan ja vastaa sen toimenpiteiden seurannasta ja päivittämisestä. Tiekarttatyössä liitto myös perusti pysyvän, laajan sidosryhmistä koostuvan asiantuntijaryhmän, joka seuraa tiekartassa esitettyjen toimenpiteiden toteutumista ja toimii tärkeänä ryhmänä alueellisen tiedon jakamisessa. Maakuntaliitossa on parhaillaan käynnissä myös kuntien ilmastotyön vauhdittamista tukeva hanke. Hankkeen tavoitteena on, että hankkeen myötä Etelä-Pohjanmaan kunnat ovat entistä aktiivisempia omassa ilmastotyössään, heillä on ilmastotyön toteuttamiseen liittyvää asiantuntemusta ja käsitys seuraavista toteutettavista ilmastotoimista. Hankkeen tuloksena alueen kunnat tekevät myös entistä enemmän ilmastoasioihin liittyvää yhteistyötä ja ovat mukana ilmastoverkostoissa. Maakuntaliitolla on siis merkittävä rooli myös toimenpiteiden jalkauttamisessa alueellaan, mm. kuntiin, minkä tulisi näkyä sopeutumissuunnitelmassa.

Etelä-Pohjanmaan liitto on mukana maakuntaliittojen ilmastoyhteys henkilöiden verkostossa, jossa käsitellään laajasti ilmastonmuutoksen hillintään, sopeutumiseen ja varautumiseen sekä ilmastovaikutusten arviointiin liittyviä teemoja.

19. Tarkemmat huomiot vaikutustenarvioinnista (Luku 2.6)

Suunnitelman vaikutusten arviointi on hyvin suppea. Luvussa käsitellään ainoastaan taloudelliset, terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset, ja nekin hyvin kevyesti. Luvussa ei myöskään viitata liitteisiin tms., jossa vaikutuksia olisi käsitelty laajemmin. Kokonaisuudeltaan laaja ja vaikuttava suunnitelma vaatisi Etelä-Pohjanmaan liiton mukaan myös perusteellisen vaikutusten arvioinnin ja myös alueellisten erityispiirteiden huomioimisen osana arviointia.

20. Muut huomiot suunnitelmaluonnoksesta.

-

Koskela Maarit
Etelä-Pohjanmaan liitto - Lausunnon ovat valmistelleet suunnittelujohtaja
Mari Pohjola ja ympäristösuunnittelija Mari Väänänen